

ЕКСПЕРНІ ПРОПОЗИЦІЇ
ПІДГОТОВЛЕНІ ГРОМАДСЬКОЮ РАДОЮ ПРИ ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСНІЙ ДЕРЖАВНІЙ
АДМІНІСТРАЦІЇ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ.

Мета громадської експертизи:

Оцінка діяльності Одеської обласної державної адміністрації, її структурними підрозділами Регіональної з питань виконання Регіональної програми збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2018 роки від 28.10.2011 № 270-VI під час виконання покладених на неї завдань, підготовка пропозицій щодо суттєвого поліпшення стану якості процесів виконання

Предмет громадської експертизи:

Виконання Одеською обласною державною адміністрацією, виконання Регіональної програми збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2018 роки від 28.10.2011 № 270-VI під час виконання покладених на неї завдань.

Період діяльності, який оцінювався в процесі громадської експертизи: 2012- квітень 2018

Початок проведення експертизи: 19 березня 2018 року.

Перелік уповноважених осіб, які проводили громадську експертизу:

Степаненко С.М., професор, доктор фізико-математичних наук, ректор Одеського державного екологічного університету.

Максимович Володимир Ярославович, к. е. наук, голова громадської ради при Одеській обласній державній адміністрації.

Ткаченко Людмила Михайлівна, к. т. наук, голова секретаріату громадської ради при Одеській обласній державній адміністрації.

Відомості про ініціатора проведення громадської експертизи

Громадська рада при Одеській обласній державній адміністрації, затверджена розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 23 травня 2016 року № 306/А-2016 «Про затвердження складу громадської ради при Одеській обласній державній адміністрації».

Громадська експертиза проводилась відповідно до розпорядження голови Одеської обласної державної адміністрації від 12.03.2018 № 201/А-2018 в період 19 березня – 10 квітня 2018р..

Актуальність питання.

Куяльницький лиман - унікальний водний об'єкт загальнодержавного значення, віднесений до категорії лікувальних, який має значні рекреаційні, туристичні, бальнеологічні, лікувальні природні ресурси, що складають потужний потенціал соціально-економічного розвитку прилеглих до нього територій Одеської області та всієї України. Куяльницький лиман - важлива складова в екосистемі водно-болотних угідь Одеської області. Від його повноцінного відновлення залежить збереження багатьох видів птахів, риб і інших унікальних представників флори і фауни нашого регіону. Лікувальні ропа і грязі Куяльницького лиману за своїми властивостями є еталонними в Світі. Курорт Куяльник Одеської області являє собою унікальний природно-господарський об'єкт в морській береговій зоні Українського Причорномор'я. Його унікальність визначається наявністю різноманітних курортно-рекреаційних та бальнеологічних ресурсів, вигідним географічним положенням, але і соціо-економіко-екологічно несприятливою обстановкою в регіоні [1]. Експлуатаційні (балансові) запаси лікувальних грязей - чорних та темно-сірих мулистих відкладів на дні лиману (за даними 1975 р.) становлять 15,3 млн. м³ або 22,2 млн. тон (при щільності мулів 1,43 г/см³). Середній багаторічний об'єм наповнення лиману ропою становить 75,0 млн. м³, тобто при мінералізації 100 % кількість лікувальних солей дорівнює 7,5 млн. тон. Якщо прийняти, що середня вартість 1 кг солі або лікувальної грязі з Куяльницького лиману становить 10 грн., то вартість всіх запасів лікувальних грязей та солі лиману становитиме 37 мільярдів доларів США.

Сучасне обговорення питання.

Питання щодо екологічного та гідрологічного стану водних об'єктів басейну Куяльницького лиману неодноразово розглядалось на нарадах Одеської обласної державної адміністрації, обласної ради та постійної комісії обласної ради з питань екології, природокористування, надзвичайних ситуацій і ліквідації їх наслідків. Зокрема, Рішенням обласної ради від 12 травня 2010 року № 1104-У Одеському обласному виробничому управлінню по водному господарству, Державному управлінню охорони навколишнього природного середовища в Одеській області спільно з Одеським державним екологічним університетом було доручено розробити та подати на розгляд обласної ради проект регіональної програми «Про заходи щодо збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману», в якій передбачити: утворення національного природного парку "Куяльницький"; розробку проекту водоохоронної зони та прибережної захисної смуги річки Великий Куяльник та Куяльницького лиману; проведення науково-дослідної роботи "Стан гідрографічної мережі річки Великий Куяльник в умовах водогосподарських перетворень на її водозбірному басейні"; розробку, науково обґрунтованих заходів щодо регулювання стоку річки Великий Куяльник та розчистки її русла; введення заборони на видобування корисних копалин у водоохоронній зоні річки Великий Куяльник та обмеження використання земельних ресурсів у прибережній захисній смузі. Відповідно рішенням сесії Одеської обласної ради «Про заходи щодо збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману» № 1104-У від 12.05.2010 року Одеська обласна рада розглянула пропозицію облводгоспу та доручила Одеському обласному виробничому управлінню по водному господарству, Державному управлінню охорони навколишнього середовища в Одеській області спільно з Одеським державним екологічним університетом подати на розгляд обласної державної адміністрації пропозиції щодо створення басейнової ради річки Великий Куяльник з визначенням її персонального складу та повноважень. 30 вересня 2010 року відбулася координаційна нарада щодо створення Басейнової Ради Куяльницького лиману. На нараді було представлено Положення про Басейнову Раду Куяльницького лиману. У Положенні про Басейнову Раду Куяльницького лиману вказано, що Рада у своїй діяльності керується чинним законодавством України. Рада є постійно діючим консультативно-дорадчим органом.

Головна мета Басейнової Ради Куяльницького лиману - створення ефективного організаційного механізму виконання заходів з метою поліпшення якості води та екологічного оздоровлення басейну Куяльницького лиману. Басейнова Рада Куяльницького лиману створюється з метою визначення стратегії та формування Плану управління басейном Куяльницького лиману (ПУБ) і довгострокової цільової басейнової програми розвитку водних ресурсів, а також забезпечення узгодження інтересів та координації дій суб'єктів управління та користування водними ресурсами на території Котовського, Березівського, Ананьївського, Ширяєвського, Іванівського, Біляївського, Комінтернівського районів Одеської області та міста Одеса, де розташований басейн Куяльницького лиману.

Причини деградації Куяльницького лиману.

Головною причиною деградації Куяльницького лиману в даний час, є скорочення поверхневого стоку в його басейні. основною складовою поверхневого стоку в лиман є руслової стік, який акумулює основний обсяг схилового стоку в басейнах водотоків, впадають в лиман. При пересиханні видатків різко скорочується площа водозбору лиману, отже, значно зменшується обсяг поверхневого стоку. Руслової стік в басейні Куяльницького лиману, відбувається по постійним і тимчасовим водотоках. Постійними водотоки в басейні лиману можна назвати тільки є досить умовним, тому що велика їх частина зазвичай припиняє функціонувати в літній період і стік по ним відновлюється тільки до кінця осені. Тимчасові водотоки функціонують в періоди зливових дощів і танення снігу, коли вода стікає в лиман по численним балках, ярах, улоговинах, вибоїнах.

В даний час до постійних, але періодично пересихає водотоках умовно можна віднести річки Великий Куяльник, Долдока, Кубанка, водотік балки в районі с. Красносілка, водотік на правому березі лиману на траверзі с. Августівка, водотік Корсунцевской балки і водотік на території санаторію «Куяльник», за яким йде скидання води з системи ЛУЗАНОВСЬКИЙ ставків і з території між Об'їзній дорогою і залізничі станцією Одеса-Сортувальна. За період наших спостережень в 2000-2014 рр. не припинявся стік тільки по водотоку на правому березі на траверзі с. Августівка і водотоку на території санаторію.

Річка Долдока практично припинила своє існування. За останнє десятиліття стік в її руслі відзначений тільки один раз в лютому 2010 р при рясному таненні снігу. Сток річки Кубанка абсолютно незначний, в середньому 30-50 м³ сут.-1 і, як правило, спостерігається тільки в період з листопада по травень. Русло річки Кубанка в багатьох місцях розорано і використовується в сільськогосподарських цілях. обсяг стоку водотоку, що протікає по балці в с. Красносілка дещо більше – до 200 м³ · Сут.-1 , але і він пересихає в літні місяці. Обсяг стоку по 10 водотоку на правому березі лиману по траверзі с. Августівка становить близько 100 м³ · Сут.-1. За цим трьом водотоках в лиман надходить вода з мінералізацією 3-5 г / дм³. Річка Великий Куяльник, яка раніше була основною ланкою руслового стоку в лиман, в останні роки зовсім деградувала і, як зазначено [3], стік річки і в історичному минулому не відрізнявся стабільністю.

Перехоплення стоку численними ставками, заростання русла очеретом, видобуток піску кар'єрним способом і інша господарська діяльність в долині річки призвели до того, що в літні місяці стік по її руслу припиняється.

У багатководний 2010 року, коли вдалося зробити щомісячні спостереження за витратою води, річний обсяг стоку склав близько 1,1 млн. м³. В той час як по водотоках в південну частину лиману в 2010 р - 2,4 млн. м³

Регіональна програма збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2016 роки, зокрема, передбачає:

1. Створення системи інтегрованого природокористування в басейні річки Великий Куяльник та Куяльницького лиману як частини комплексу лиманів і малих річок Одещини;

2. Підготовка матеріалів щодо створення національного природного парку «Куяльницький»;
3. Винесення в натуру меж округу та зон санітарної охорони курорту Куяльник відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР від 07.03.85 р. № 102;
4. Аналіз водокористування, основних джерел забруднення, паспортизацію водних об'єктів та створення реєстру гідротехнічних споруд та їх власників у басейні Куяльницького лиману;
5. Оцінку і створення системи моніторингу та єдиної бази даних щодо стану природних ресурсів в басейні Куяльницького лиману та проведення експедиційних досліджень стану ресурсів в басейні;
6. Проведення інвентаризації сміттєзвалищ в басейні Куяльницького лиману та ліквідацію стихійних і тих, що знаходяться в межах охоронних зон;
7. Винесення в натуру прибережних захисних смуг річки Великий Куяльник, балок Довбока, Кубанка, Гільдендорфська та Корсунцівська;
8. Розробку проектів водоохоронних зон річок Великий Куяльник, балок Довбока, Кубанка, Гільдендорфська та Корсунцівська. Рішенням Одеської обласної ради VI скликання № 587-VI від 28.08.2012 р. «Про внесення змін до рішення Одеської обласної ради від 28.10.2011 р. № 270-УІ «Про затвердження Регіональної програми збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману» прийнято пропозиції щодо розроблення проектно-кошторисної документації щодо спорудження гідротехнічної споруди зі з'єднання Куяльницького лиману та Одеської затоки впродовж 2012-2013 років.

Це рішення, зокрема, було розглянуто на Другому засіданні Басейнової Ради річки Великий Куяльник та Куяльницького лиману 7 вересня 2012 р. Зважаючи на критичну ситуацію, яка склалася через катастрофічне обміління Куяльницького лиману в останні роки, виникнення наявної загрози втрати його унікальних лікувальних, бальнеологічних, рекреаційних ресурсів, загрозу розвитку екологічної катастрофи, пов'язаної з можливим засоленням ґрунтів прилеглих до лиману територій, вважати термінове живлення лиману водами Чорного моря через штучний з'єднувальний трубопровід або канал вимушеним, але необхідним і виправданим запобіжним заходом [10]. Басейнова Рада Рекомендувала Одеській обласній державній адміністрації призначити ДП «Укрпівдендіпроводгосп» розробником проекту будівництва гідротехнічної споруди для живлення Куяльницького лиману водами Чорного моря (Одеської затоки), УКБ Одеської обласної державної адміністрації укласти договір на проектування з ДП «Укрпівдендіпроводгосп»

Виконання Програми можна розділити на три часові періоди:

I період – 2012-2014 рік, в цей період йшла палка дискусія про шляхи подолання кризового стану Куяльницького лиману, переконання керівництва облдержадміністрації та департаменту екології та природних ресурсів про гостру необхідність виконання запланованих обласною радою заходів. Координацію дій обласної ради, внесення змін до Програми, що були обумовлені виконаними науковими роботами, поточним аналізом виконання Програми, а також контроль за виконанням робіт здійснювала депутатська група «Куяльник».

На цьому етапі було виконанні наукові роботи, що підтверджували заплановані обласною радою заходи, та побудовано гідротехнічну споруду, що з'єднувала лиман з Одеською затокою.

В той же час департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації не були виконанні заплановані Програмою та забезпечені фінансуванням у обласних бюджетах на поточний період заходи щодо створення системи інтегрованого природокористування в басейні річки Великий Куяльник та Куяльницького лиману як частини комплексу лиманів і малих річок Одещини, інвентаризація джерел забруднення та екологічний аудит в межах водоохоронних зон басейну Куяльницького лиману та інші. Тому їх виконання постійно переносилося на наступні роки.

У цей період також були розпочаті підготовчі роботи по створенню національного

курорту та національного природного парку на території Куяльницького лиману – були створені та працювали дві робочі групи при 1-му заступнику голови облдержадміністрації. Так, були підготовлені проект Закону України, а також ініційоване рішення обласної ради «Про підтримку клопотання Одеської обласної державної адміністрації про оголошення природних територій Куяльницького лиману Одеської області курортом державного значення «Куяльницький лиман»» від 23.12.2014 року.

II період – 2015 - перша половина 2017 року, в цей період обласна державна адміністрація та департамент екології та природних ресурсів (у зв'язку з постійними реорганізаціями) практично усунулися від виконання Програми. І якщо до жовтня 2015 року (кінця своєї роботи) депутатська група «Куяльник» ще намагалася привернути увагу до Програми, то з початку роботи обласної ради наступного скликання проблеми Куяльницького лиману відійшли на задній план роботи ради. Наслідком цього департаментом було провалено початок з 2015 року моніторингу гідроекологічного стану Куяльницького лиману в умовах періодичної подачі морської води, не зважаючи на фінансове забезпечення цього заходу в обласному бюджеті. Ці роботи вдалося розпочати лише з вересня 2016 року.

У цей період (2016 - перша половина 2017 року) обласна рада суттєво скоротила фінансування заходів Програми у обласному бюджеті. Єдиним досягненнями у цей період було ініційоване депутатською групою «Куяльник» рішення обласної ради що подовження терміну завершення Програми з 2016 на 2018 рік.

III період – з другої половини 2017 року департамент екології та природних ресурсів намагається виправити ситуацію з виконанням Програми, але обласна рада не забезпечувала виділення фінансування заходів у обласному бюджеті.

Результати виконання

«Регіональної програми збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2018 роки», затвердженої рішенням Одеської обласної ради від 28 жовтня 2011 року № 270-VI (<http://oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/662-VII.pdf>) – посилання на останній варіант тексту Програми) станом на 10.04.2018 р.:

№ з/п	Перелік заходів Програми	Строк виконання заходу	Передбачене фінансування	Результат виконання
1	Створення системи інтегрованого природокористування в басейні річки Великий Куяльник та Куяльницького лиману як частини комплексу лиманів і малих річок Одещини. Організаційні, правові, еколого-економічні та інші заходи щодо зупинення процесу деградації екосистеми Куяльницького лиману та забезпечення охорони, раціонального використання, збереження та відновлення її природних ресурсів	2017 р.		Не виконано
2	Підготовка матеріалів щодо створення об'єкта природно-заповідного фонду та оформлення правового статусу Куяльницького лиману у відповідності до Закону України	2014 р.		Виконувалося двома робочими групами при Одеській ОДА
		2015 р.		Не виконано
		2016 р.		Не виконано

	«Про курорти» як курорту державного значення. Розробка, узгодження, затвердження документації та винесення в натуру меж парку			
3	Винесення в натуру меж округу та зон санітарної охорони курорту Куяльник відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР від 07.03.85 р. № 102. Винесення в натуру меж округу та зон санітарної охорони курорту Куяльник, позначивши їх на місцевості пронумерованими пізнавальними знаками (стовпами) з інформацією про режим	2016 р.		Не виконано
		2017 р.		Не виконано
		2018 р.		Виконання не розпочато
4	Аналіз водокористування, основних джерел забруднення, паспортизація водних об'єктів та створення реєстру гідротехнічних споруд та їх власників у басейні Куяльницького лиману. Перелік водокористувачів, паспорти річок і гідротехнічних споруд	2017 р.		Не виконано
		2018 р.		Виконання не розпочато
5	5.1. Сбір ретроспективних даних про стан Куяльницького лиману та морської води в Одеській затоці	2018 р.		Виконання не розпочато
		2018 р.		Виконання не розпочато
	5.2. Створення електронного програмного забезпечення для створення бази даних про стан Куяльницького лиману та морської води в Одеській затоці	2018 р.		Виконання не розпочато
		2016 р.		Не виконано
		2017 р.		Не виконано
5.3. Ведення (нових даних та обслуговування) електронної бази даних про стан Куяльницького лиману та морської води в Одеській затоці	2018 р.		Виконання не розпочато	
6	Проведення інвентаризації сміттєзвалищ в басейні Куяльницького лиману та ліквідація стихійних звалищ і тих, що знаходяться в межах охоронних зон. Перелік сміттєзвалищ в басейні Куяльницького лиману та ліквідація стихійних звалищ і тих, що знаходяться в межах охоронних зон	2017 р.		Не виконано
7	Винесення в натуру прибережних захисних смуг річки Великий Куяльник басок Ловбока	2017 р.		Не виконано
		2018 р.		Виконання не розпочато

	Кубанка, Гільдендорфська та Корсунцівська. Розробка землевпорядної документації та винесення в натуру прибережних захисних смуг малих річок			
8	Розробка проектів водоохоронних зон річок Великий Куяльник, балок Довбока, Кубанка, Гільдендорфська та Корсунцівська. Розробка землевпорядної документації та встановлення водоохоронних зон малих річок	2017 р.		Не виконано
		2018 р.		Виконання не розпочато
9	Облаштування прибережних захисних смуг. Відновлення природних ландшафтних комплексів, створення місць відпочинку, установка водоохоронних знаків	2017 р.		Не виконано
		2018 р.		Виконання не розпочато
10	10.1. Стан гідрографічної мережі річки Великий Куяльник в умовах водогосподарських перетворень на її водозбірному басейні	2012 р.		Виконано ОДЕКУ
	10.2. Дослідження гідрогеологічних умов в басейні Куяльницького лиману та оцінка їх впливу на водно-сольовий режим гідроекосистеми водойми	2013-2015 рр.		Не виконано
	10.3. Оцінка можливих змін гідроекологічного режиму Куяльницького лиману під впливом глобальних кліматичних змін	2012-2013 рр.		Виконано ОДЕКУ
	10.4. Оцінка можливого альтернативного наповнення Куяльницького лиману водами Чорного моря, річки Дністер та інших лиманів і водних об'єктів	2012-2013 рр.		Виконано ОДЕКУ
	10.5. Проведення гідроекологічної оцінки та водно-сольового режиму Куяльницького лиману і водойми його басейну після розчистки русел річок	2014-2015 рр.		Не виконано
	10.6. Науково-дослідна робота щодо впливу запуску морської води з Одеської затоки до Куяльницького лиману у 2015	2015 р.		Виконано ДУ «ІМБ НАН України»

	році на стан його природних ресурсів за даними гідрохімічних та гідробіологічних показників			
	10.7. Науково-дослідні роботи з обстеження русла річки Великий Куяльник	2016 р.		Виконано ОДЕКУ
		2018 р.		Розпочато виконання ОДЕКУ
	10.8. Науково-дослідні роботи з гідрологічного, гідрохімічного, гідробіологічного та медико-біологічного обстеження стану Куяльницького лиману та морської води з Одеської затоки	2015 р.		Не виконано
		2016 р.		Виконано ОДЕКУ, УкрНЦЕМ, ДУ «ІМБ НАН України», ДУ «УкрНДІ МР та К МОЗ України»
		2017 р.		Виконано ОДЕКУ, УкрНЦЕМ, ДУ «ІМБ НАН України», ДУ «УкрНДІ МР та К МОЗ України» (виконані роботи досі не оплачені у повному обсязі)
		2018 р.		Виконання не розпочато
11	Заходи щодо оптимізації водного балансу та гідроекологічного навантаження басейну р. Великий Куяльник.	2016 р.		Не виконано
	11.1. Розробка робочого проекту розчистки русла річки Великий Куяльник	2018 р.		Виконання не розпочато
	11.2. Виконання робіт з відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річки Великий Куяльник	2017 р.		Не виконано
		2018 р.		Виконання не розпочато
12	Створення на пересипу Куяльницького лиману парку водно-болотних угідь – «Ветланд-парк». Проведення семінарів, «круглих столів»	2017 р.		Не виконано
13	13.1. Розповсюдження екологічних знань серед широких верств населення. Проведення семінарів, «круглих столів»	2016 р.		Не виконано
		2017 р.		Не виконано
		2018 р.		Виконання не розпочато
	13.2. Видання науково-популярної літератури (Енциклопедія Куяльницького лиману)	2018 р.		Виконання не розпочато
14	Інвентаризація джерел	2016 р.		Не виконано
		2017 р.		Не виконано

	забруднення та екологічний аудит в межах водоохоронних зон басейну Куяльницького лиману. Розробка, затвердження узгодженого плану дій щодо мінімізації нанесених збитків. Розроблення проектно-кошторисної документації	2018 рр.		Виконання не розпочато
15	15.1. Будівництво гідротехнічної споруди зі з'єднання Куяльницького лиману та Одеської затоки. Розроблення проектно-кошторисної документації	2014 р.		Виконано ДРПВІ «Укрпівдендінпроводгосп»
	15.2. Будівництво гідротехнічної споруди зі з'єднання Куяльницького лиману та Одеської затоки. Виконання робіт з будівництва	2014-2015 рр.		Виконано КФ «Вестт»
16	Складання планово-картографічного матеріалу для створення курорту державного значення «Куяльницький» на території Одеської області. Розроблення проектно-кошторисної документації	2016 р.		Не виконано
		2017 р.		Не виконано
		2018 р.		Розпочато виконання Одеською ОДА та ДП «ОНД та ПІ ЗУ»
17	Підготовка обґрунтування щодо надання статусу курорту державного значення природній території курорту «Куяльник». Розроблення проектно-кошторисної документації	2016 р.		Не виконано
		2017 р.		Не виконано
		2018 р.		Виконання не розпочато
18	Складання планово-картографічного плану для створення національного природного парку «Куяльницький» на території Одеської області. Виготовлення планово-картографічного плану для створення національного природного парку «Куяльницький» на території Одеської області	2016 р.		Не виконано
		2017 р.		Не виконано
		2018 р.		Виконання не розпочато
19	Створення оздоровчо-рекреаційного комплексу «Новий Куяльник» в Одеській області. 19.1. Аналіз технічного та інженерного розвитку території, маркетингу, вивчення конкурентоспроможності, аналізу	2015 р.		Не виконано

забезпечення інженерними мережами території на Куяльницькому лимані з метою вивчення подальшої доцільності розміщення оздоровчо-рекреаційного комплексу			
19.2. Розробка концепції проекту розміщення на території Куяльницького лиману оздоровчо-рекреаційного комплексу та оцінки економічної доцільності розвитку запропонованої концепції проекту	2016 р.		Не виконано
	2017 р.		Не виконано
	2018 р.		Виконання не розпочато
19.3. Замовлення проекту землеустрою та землевідводу, проекту детального плану території, що знаходиться в Лиманському районі Одеської області	2016 р.		Не виконано
	2017 р.		Не виконано
	2018 р.		Виконання не розпочато
20 Протидія незаконному видобуванню корисних копалин в басейні Куяльницького лиману. Організаційні, правові та оперативні заходи з припинення, протидії та упередження видобутку піску та піщано-галечної суміші у пониззі річок, що впадають у Куяльницький лиман, та вздовж берегової лінії лиману	2017 р.		Виконано
	2018 р.		В процесі виконання

Головні проблеми:

1) Відсутність комплексного підходу до реалізації завдань, що окреслені Програмою збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2018 роки. Вирішення такої складної екологічної проблеми як відновлення гідроекологічного стану лиману потребує послідовної реалізації всіх запланованих Програмою заходів - виконання Програми навіть на 75% не дає довгострокового ефекту.

2) За 6 років так й не виконано головне завдання – забезпечення Куяльницького лиману чистою прісною водою. Тільки у 2018 році має бути виконаний тільки перший етап цієї довготривалої роботи - розробка обґрунтування заходів щодо відновлення водного балансу річки Великий Куяльник. А на черзі ще такі джерела прісної води як річки Довбока та Кубанка, Гільдендорфська та Корсунцівська балки.

3) Не виконані роботи з наведення санітарного порядку у водоохоронних зонах джерел прісної води, створення системи інтегрованого природокористування в басейні річки Великий Куяльник та Куяльницького лиману як частини комплексу лиманів і малих річок Одещини, інвентаризації та ліквідації джерел забруднення в межах водоохоронних зон басейну Куяльницького лиману.

Не визначений правовий статус Куяльницького лиману як курорту державного значення, не створено національного природного парку в межах лиману.

4) Не створено дієвих механізмів контролю, в т.ч. громадського, за виконанням Регіональної програми збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману.

Висновок:

Із запланованих на 2012-2018 рр. 35 заходів Програми в повному обсязі виконано лише 9 заходів, з них 3 заходи, ще в процесі виконання у 2018 році.

На 2018 рік в Програмі заплановано виконання (та /або продовження виконання) ще **21 (!) заходу**, з яких станом на 15 квітня 2018 р. розпочато виконання лише 3-х заходів!

Таким чином, можна зробити висновок, що по закінченні 2018 року Регіональна програма збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2018 роки виконана не буде навіть на 50%.

1. У сучасних умовах найважливішою умовою запобігання деградації, відродження і поступального розвитку курорту Куяльник є комплекс заходів щодо ефективної реалізації його багатого природно- рекреаційного потенціалу.

До їх складу слід віднести:

- Розробку дієвих економіко-екологічних механізмів платного ресурсокористування з урахуванням максимального застосування інтегральної економіко-екологічної оцінки природно-ресурсного потенціалу регіону, в т.ч. у сфері орендних платежів, оподаткування, штрафних санкцій та ін;
- Проведення економіко-екологічної паспортизації природно- ресурсного потенціалу району курорту Куяльник; - Розробку Генеральної схеми комплексного використання, охорони та відтворення природно-ресурсного потенціалу з урахуванням перспективного резервування основних видів унікальних рекреаційних ресурсів, територій і акваторій курорту Куяльник;
- Розробку, в рамках природоперетворюючого проектування, заходів щодо застосування економічних механізмів, спрямованих на розвиток і вдосконалення нових форм рекреаційно-туристичної індустрії (в т.ч. наукового, екологічного, етнічного туризму);
- Вдосконалення територіальної організації природокористування та рекреаційно-туристичної діяльності курорту Куяльник та ынституційного його забезпечення.

2. Рекомендується здійснити місцевими органами влади інвентаризацію гідротехнічних споруд, встановити безгоспні гідротехнічні споруди та вжити заходів щодо прийняття їх у комунальну власність територіальних громад;

Рекомендується вжити заходів місцевими органами влади спільно з обласним управлінням водного господарства щодо зняття з обліку гідроспоруд, що знаходяться на водоймах, які пересохли та не підлягають відновленню, а також розробити техніко-економічного обґрунтування зарегульованості річок з відпрацюванням питання щодо оптимізації кількості штучних водойм в басейні кожної річки та доцільності їх подальшого утримання.

Створення Національного парку «Куяльницький» в існуючих законодавчих умовах України не може розглядатися як один достатній інструмент територіального менеджменту району лиману Куяльник, а має бути «вписане» як один з інструментів управління природно- ресурсним потенціалом Куяльник, що відповідатиме за охорону та сталий розвиток особливо цінних природних ділянок та об'єктів культурної та історичної спадщини. Окремими фахівцями пропонується створення єдиного національного парку, що об'єднав би частини басейнів як Куяльницького так і Хаджибейського лиманів. Розвиток системи раціонального управління та відновлення природно-ресурсного потенціалу Куяльнику пов'язується з необхідністю розбудови нової природоохоронної інституційної інфраструктури, що включила б керівництво майбутнього Національного парку, інвесторів та управляючих Національним курортом «Куяльник», водогосподарчої структури, що забезпечила б відповідний сталий водний менеджмент цього природного

об'єкту, органи місцевої влади. Очолити таку інституційну структуру мала би Кульницька басейнова комісія з відповідними широкими управлінськими повноваженнями. Таке поєднання можливе за умови створення нового специфічного законодавства та нормативної природоохоронної бази та забезпечення відповідних інституційних умов. 4. У зв'язку з критичним станом рівня води в лимані та його деградацією науковцями розглядаються варіанти подачі води до Куяльницького лиману з метою відновлення його водного балансу: подача дністровської води з мереж «Інфоксводоканалу»; поповнення Куяльницького лиману водами Хаджибейського лиману або СБО «Північна»; з'єднання Куяльницького лиману з Одеською затокою Чорного моря за допомогою каналу, існуючого каналізаційного колектору або прокладення нового трубопроводу. Усі зазначені варіанти носять досить високий елемент капітальних (до 100 млн. грн.) та експлуатаційних (до 40 млн. грн. на рік) витрат. Вибір варіантів ускладнюється за рахунок невизначеності щодо ряду загроз, наприклад потенційної можливості випадіння гіпсу, забруднення лиману сполуками хлору (в разі подачі питної води з мереж «Інфоксводоканалу»), потрапляння морської біоти. Під питанням залишається самоплинність створюваних гідротехнічних споруд (з урахуванням глибини забору води в Одеському заливі), необхідність насосних, шлюзових та інших гідроспоруд, проходження маршрутів лінійних гідроспоруд та транспортних комунікацій, забудови тощо

Тому при подальшій їхній проробці має бути враховані фактори оптимізації використання водних ресурсів Куяльницького лиману з урахуванням мінімізації капітальних та експлуатаційних витрат та фактору забезпечення інтересів відновлення природно-ресурсного потенціалу Куяльнику, збереження унікальних природних комплексів, рекреаційної та реабілітаційної діяльності особливостей сталого ефективного управління водно-господарською системою.

Основою управління природно-ресурсним потенціалом лиману має бути розробка та виконання Плану управління басейном річки Великий Куяльник та басейну Куяльницького лиману, який сприяв би інтегрованому управлінню природними ресурсами Куяльнику всіма зацікавленими сторонами.

Пропозиції:

- Подовження Регіональної програми збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману до 2025 року.

- Винесення в натуру меж округу та зон санітарної охорони курорту Куяльник відповідно до постанови Ради Міністрів УРСР від 07.03.85 р. № 102 Винесення в натуру меж округу та зон санітарної охорони курорту Куяльник із позначенням їх на місцевості

- пронумерованими пізнавальними знаками (стовпами) з інформацією про

- Винесення в натуру прибережних захисних смуг річки Великий Куяльник, балок Довбока, Кубанка, Гільдендорфська та Корсунцівська

Розробка земельпорядної документації та винесення в натуру прибережних захисних смуг малих річок

- Виконання робіт з наведення санітарного порядку у водоохоронних зонах джерел прісної води, створення системи інтегрованого природокористування в басейні річки Великий Куяльник та Куяльницького лиману як частини комплексу лиманів і малих річок Одещини, інвентаризації та ліквідації джерел забруднення в межах водоохоронних зон басейну Куяльницького лиману.

- Розробка робочого проекту розчистки русла річки Великий Куяльник балок Довбока, Кубанка, Гільдендорфська та Корсунцівська.

- Розробка земельпорядної документації та встановлення водоохоронних зон малих річок.

- Проведення інвентаризація джерел забруднення, дамб та екологічний аудит в межах водоохоронних зон басейну Куяльницького лиману. Доручити районним адміністраціям виконання заходу.

- Розробка та затвердження узгодженого плану дій щодо мінімізації нанесених збитків. Розроблення проектно-кошторисної документації.

- Проведення інвентаризації смітте-звалищ в басейні Куяльницького лиману та ліквідація стихійних звалищ і тих, що знаходяться в межах охоронних зон.

- Продовжити терміни прийнятих рішень про створення національного парку Розроблення проекту землепорядної документації по створенню національного парку та визначення меж курорту Куяльник. (Термін виконання – 2 роки)

- Створення дієвого механізму контролю, в т.ч. громадського, за виконанням Регіональної програми збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману.

- З цією метою пропонується реалізувати рішення обласної ради від 12.05.2010р. № 1104-V «Про заходи щодо збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману» щодо створення Басейнової ради Куяльницького лиман

Література

1. Панченко Т.Ф. Сучасний стан, проблеми збереження та перспективи розвитку оздоровчих і рекреаційних територій України // Экологические проблемы городов, рекреационных зон и природоохранных территорий: Сб. науч. статей. - Одесса: ОЦН-ТЗИ, 2000. - С.79 - 83 2.
2. Лобенко А.А., Калюх Ю. П. мониторинг Куяльницкого лимана / А.А. Лобенко, Ю.И. Калюх // Проблемы развития курортного дела и туризма в Одесском регионе: Материалы научной конференции 29-30 марта 2000 г. – Одесса: Одес. гос. мед. ун-т, 2000. – С. 45-47
3. Регіональна програма збереження та відновлення водних ресурсів у басейні Куяльницького лиману на 2012-2016 роки: Рішення Одеської обласної ради VI скликання від 28.10.2011 р. № 270-VI
4. Степаненко С.М. Причини обмеження Куяльницького лимана та шляхи його спасіння.